

A NAGY HÁBORÚ

Szobor az áldozatkészségről

Bedő József

forrás: FSZEK Budapest Gyűjtemény

Szoboravatás a Deák téren

Az első világháború értékjeit, köztük az adományjegyeket rendezve keltette fel az érdeklődésemet egy levelezőlap formájú nyugta, amelyben „A Nemzeti Áldozatkészség Szobrának végrehajtó-bizottsága ideiglenesen igazolja, hogy 22730 szám alatt ötven korona a lovasszoborra elhelyezendő egy darab 1 pikkelyes lemez megváltásául az elsettek özvegyei és árvai s a rokkantak alapja javára a mai napon lefizettetett.”

Az adománygyűjtés ilyen különleges módjára valószínűleg a bécsi Schwarzenberg térre tervezett Wehrmann im Eisen című hársfaszobornak, magyar szóhasználatban a „vashonvédnek” az előkészületei adták az ötletet. Joseph Müllner professzor alkotásának egyrészt a Monarchia katonáinak hősiességét, másrészt a beleverendő

„jótékonyági” szögek révén az otthon maradt lakosság háborús áldozatkészségét kellett volna jelképeznie.

1915. február végén több napilapban megjelent a felhívás (erősen rövidítve idézem): *A Magyar Nemzethez! A művész szobrot farag a fából, a nemzet áldozatkészsége pedig érche önti, hogy éppen összetételének csodálatosságával végtelen időkig hirdesse a magyar társadalom dicsőségét. Szobrot emelünk magunknak büszke hiúsággal, hogy fiaink, unokáink, elkövetkezendő új nemzedékek megcsodálják alkotásunkat, és ha hasonlóan történelmi idők szereplői lesznek, tanuljanak belőle. Szobrot emelünk magunknak szerény alázatossággal, mert nem magunkért csináljuk, hanem heroikus csaták borzalmas tüzeiben elpusztult hősök özvegyeier, árvaier, kezet, lábat*

vesztett, megvakult, boldogtalanná tett nyomorék, rokkant hőseinkért. Szobrot emelünk magunknak jogos kérdéssel, hogy az egész világ lássa a dicső magyar nemzet kimeríthetetlen erőbírásának gyönyörű szimbólumát!

Megalkotjuk a Nemzeti Áldozatkészség Szobrát!

Mi, akik most Ő Felsége Apostoli Királyunk legkegyelmesebb pártfogása, – Augusztai kir. főhercegasszony és Károly István kir. főherceg Ő fenségeik magas védnöksége, – gróf Tisza István m. kir. miniszterelnök, Csernoch János bíboros hercegprímás és báró Hazai Samu m. kir. honvédelmi miniszter díszelnöksége alatt ezzel az indítóánnyal lépünk a magyar nemzet elé, – úgy tervezzük, hogy az emlék megalkotásában közvetlen közreműködéssel

vegyen részt a magyar társadalom minden tagja. A művész fából kifaragja a szobrot, a hazafias társadalom pedig az adakozók nevével bevészt apró fémpikkelyekkel borítja azt be. (...) A szobor Mátyás király ragyogó korának büszke lovagját ábrázolja (...) Ha majd felvirrad az áldozatkészség napja, olvassa fel a szenvedés zord jégmezejét és szárítsa fel a könny-harmatot, amit özvegyek, árvák és minden életörömtől megfosztott rokkantak hullajtanak!

A Gyorssegély-Augusztai Alap és a Hadsegélyező Hivatal által létrehozott Nemzeti Áldozatkészség Szobor végrehajtó-bizottság a mű elkészítésére Sidló Ferencet kérte fel, aki a felkérésben szereplő lovagot Andrea

Verrocchio Don Colleoni zsoldosvezér Velencében található lovas szobráról mintázta. Az adakozók neveit tartalmazó díszes album és a propagandaplakát tervezésével Basch Árpád festőművészt bízták meg.

A Nemzeti Áldozatkészség Szobor végrehajtó-bizottsága még a szobor leleplezése előtt körlevelekkel fordult a helyhatóságokhoz, egyesületekhez, társulatokhoz, kérve őket, hogy mindent tegyenek meg a szoborakció sikerének érdekében. Aláírási íveket bocsátottak ki, amelyek a társasági pénzgyűjtésre adtak lehetőséget. Az eredeti elképzelés az volt, hogy az ország minden pontján helyi szoborakció-csoportok alakulnak, amelyek szervezik az adományok gyűjtését. A belügyminiszter pedig felhívta a helyhatóságokat, hogy ne létesítsenek saját szögezendő emlékművet, mert ez csökkenti a központi alapokba befolyó adományösszegek mértékét. Felhívása sikertelen volt, mivel több helyen is felállítottak vashonvédeket.

A Nemzeti Áldozatkészség szobrát 1915. szeptember 12-én avatták fel a Deák téren, az Anker Biztosító székháza előtt. Az avatáson maga a miniszterelnök, Tisza István is jelen volt. Az ünnepi beszédet Csernoch János, Magyarország hercegprímása tartotta.

Az adományozásról emléklapot is adtak, amelyen feltüntették, hogy pontosan hova helyezték fel a lemezt, amelybe sokan a nevüket is beleüttették. A szoborakcióhoz további 2 koronáért pedig meg lehetett vásárolni a Nemzeti Áldozat Jelvényét és a szobrot ábrázoló többfajta képeslap árából is 10, esetenként 20 fillér került a jóté-

konyossági alapba. A források szerint 2 év alatt 450 ezer korona volt a bevétel, amelyen az Augusztai Alap és a Hadsegélyező Hivatal fele-fele arányban osztozott, és a befolyt összegeket a hadirokkantak, valamint a hadiárvák és özvegyek támogatására fordították.

A szobor sorsa nem volt olyan sikeres, mint az adománygyűjtés: a háború befejezése után nem fordítottak gondot a megóvására, így az a „relikviagyűjtők” áldozatává vált. „Néhány hét óta (...) furcsa dolgok történnek az Áldozatkészség szobra körül. Dél tájban kisiskolások jelennek meg (...) kis vésőkkel és zsebkésekkel felszerelve és sorra fessegették le a pikkelyeket. Már minden iskolás fiú sapkáján van egy ilyen bronzpikkely. Az iskolában rendes adásvétel tárgyát képezi” – írta a Bulvár 1919 februárjában. A háború után a szobrot szétdarabolták, darabjai a Kiscelli Múzeum, illetve a Hadtörténelmi Múzeum raktárába kerültek.

Írásom adatai L. Juhász Ilona és Szabó Dániel tanulmányaira támaszkodnak: Neveitek e márványlapon... a háború jelei (adalek a világháborús emlékjelek etnológiai szempontú értelmezéséhez), in Jelek a térben, Liszka József szerk., Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010, Komárom, illetve Vaskatona, vaskorona, vasturul. A nemzeti áldozatkészség szobrai az első világháborúban, in Az Etnológiai Központ Évkönyve 2010, Liszka József szerk., Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010, Komárom, valamint A nemzeti áldozatkészség szobra (Avagy fából vaskatona). Budapesti Negyed 1994. 1. szám. A nyomtatványok forrása saját gyűjteményem. ●

